

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“СОЦІАЛЬНА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА”
(для бакалаврів)**

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2012

Підготовлено доцентом кафедри соціології *Л. В. Лохвицькою*

Затверджено на засіданні кафедри соціології (протокол № 21 від 25.11.09)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Лохвицька Л. В. Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Соціальна молодіжна політика” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. — 26 с.

Методичні матеріали на допомогу студентам в опануванні дисципліни “Соціальна молодіжна політика” містять пояснювальну записку, програму курсу, плани семінарських та практичних занять, завдання для самостійної роботи, список літератури (основної і додаткової), перелік питань для дискусії, теми рефератів, короткий термінологічний словник з курсу.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2012

© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2012

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Соціальна молодіжна політика”	4
Зміст дисципліни “Соціальна молодіжна політика”	5
Практична частина	9
Контрольна робота з курсу “Соціальна молодіжна політика”	15
Перелік питань для дискусії.....	16
Список літератури	19
Короткий термінологічний словник	23

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *С. М. Толкачова*
Комп'ютерне верстання *С. А. Шередега*

Зам. № ВКЦ-4897

Формат 60×84/₁₆. Папір офсетний.

Друк ротативний трафаретний.

Ум. друк. арк. 1,74. Обл.-вид. арк. 1,26. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. ХХ

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008 р.*

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Молодіжна політика в Україні формується за складних умов політичних і економічних змін нашого суспільства: гострого проблем молоді і дитинства постійно зростає. Причини цього слід шукати не лише в тих сучасних соціальних процесах, які нині відбуваються в Україні, а в її історії, у тих принципах молодіжної політики, що впроваджувалися раніше.

З прийняттям декларації “Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні” від 15 грудня 1992 р. почався новий етап розвитку та розбудови оновленої держави. Молодь офіційно визначено рівноправним членом суспільства. На державному рівні визначено її проблеми і обрано напрями їх вирішення. Молодіжна політика виокремлюється з контексту соціальної й стає пріоритетним і спеціальним напрямом діяльності держави. Для її реалізації створено центральний орган державної виконавчої влади – Міністерство у справах сім'ї, молоді і спорту, відкривається ряд молодіжних інституцій, розробляється і втілюється у життя законодавча база. І хоча більшість положень поки що має декларативний характер, бо залежить і від соціально-економічного розвитку країни, і від правової свідомості й активності самих молодих людей, акцент у нових нормативно-правових документах з проблем державної молодіжної політики робиться на молодь як на специфічну демографічну групу, як дієвого учасника державотворення і, власне, молодіжної соціальної політики держави.

Молоде покоління як об'єкт і суб'єкт бере участь у соціальних перетвореннях, оскільки воно намагається впливати на суспільне життя, згуртувавшись в об'єднання, громадські структури, і, власне, відчуває на собі вплив суспільних перетворень через політику, яку проводить суспільство стосовно молоді. Молодь відіграє двояку, суперечливу роль: з одного боку вона активно сприяє процесу соціальних змін, а з іншого – стає його жертвою. Нині значно ускладнився процес соціалізації молодого покоління. Кризовий стан процесу становлення молоді людини сьогодні спричинено зміною виробничої сфери, формуванням нових економічних умов, відносин, пов'язаних з цим змін у системі зайнятості молоді, її стабільного економічного забезпечення. У зв'язку із зазначеними причинами курс “Соціальна молодіжна політика” має на меті розкрити роль і значення молоді, молодіжної політики в житті держави, вивчити позитивний досвід розвитку моло-

ділних об'єднань і організацій як в Україні, так і зарубіжних країнах, щоб відповідно до законодавчо-нормативної бази сприяти ефективному застосуванню у практичній діяльності інструментів молодіжної політики, реалізуючи їх через соціальну інфраструктуру, що функціонує у сферах соціальної роботи з дітьми та молоддю.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“СОЦІАЛЬНА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
Змістовий модуль I	
1	Соціальна політика в Україні як основа державної молодіжної політики
2	Вплив державної молодіжної політики на соціальний розвиток демократичної держави
3	Особливості молодіжної соціально-демографічної групи
4	Молодіжний рух як об'єктивний і суб'єктивний чинник урядової соціальної політики
5	Соціальні аспекти політики-правового регулювання життєдіяльності молоді
Змістовий модуль II	
6	Соціальна молодіжна політика у сімейно-побутовій сфері
7	Здоров'я молоді як основна цінність держави
8	Соціальні механізми попередження молодіжного безробіття
9	Соціальні проблеми духовного розвитку молоді та її громадянська позиція. Молодіжна політика релігійних інститутів
10	Реалізація державної молодіжної політики через соціальну інфраструктуру
Разом годин: 81	

нот, мовних, конфесійних груп, що утворюють суспільство, а також на розвиток (соціалізацію) людини.

Права — це система обов'язкових для всіх, формально визначених правил поведінки, які встановлюються або дозволяються державою, в окремих випадках — населенню держави у ході референдуму. Зазначені правила поведінки є універсальним регулятором відносин між людьми, між людьми й організаціями. Соціальна цінність права полягає у тому, що воно виступає як соціальне благо, яке приносить користь суспільству й особі шляхом упорядкування найважливіших для їх існування відносин.

Права дитини — забезпечення дитині законом можливості мати і розпоряджатися матеріальними, культурними та іншими соціальними благами та цінностями, користуватися основними свободами у встановлених законом межах, що забезпечує дитині нормальне функціонування та розвиток; визначені Конвенцією ООН про права дитини, в якій проголошено, що діти мають право на особливе піклування і допомогу; для повноцінного і гармонійного розвитку повинні виховуватись у сімейному оточенні, атмосфері щастя, любові та розуміння. Державою створюються умови, які дозволяють існувати та розвиватись дитині як неповторній особистості, задовольняти свої життєві потреби та інтереси.

Права людини — визначальні засади правового статусу особи: соціальні можливості особистості в економічній, політичній, культурній та інших сферах, які належать їй від народження, без яких вона не може існувати як суспільна істота і які повинна гарантувати держава.

Правова держава — це держава, що складається з громадян, які мають правомірну поведінку і формують державну владу, яка є демократично організованим та залежним від суспільства апаратом управління і за допомогою ефективних законів забезпечує реалізацію суверенних прав та свобод громадян.

Сім'я молодя — соціальна група, в якій вік чоловіка та дружини не перевищує 28 років; формується на визнанні юридичної форми шлюбу або співжиття на підставі взаємодовіри; здійснює життєдіяльність на основі спільного побуту, матеріально-економічної взаємодопомоги, народження і виховання дітей.

ні” (2004 р.) молодь визначають як групу населення віком від 14 до 35 років (у 1992 р. законодавством було визначено вік — з 15 до 28 років, а в 1999 р. нижня межа відсунута до 14 років).

Об'єднання дітей і молоді неформальні — соціальні групи з різною суспільною орієнтацією; типова риса підліткових та юнацьких об'єднань, для яких характерна надзвичайно висока конформність; вони часто абсолютно не критично оцінюють думки власної групи та її лідерів.

Основні права, свободи і обов'язки людини — це правила поведінки особи, що закріплені в Конституції держави. Наприклад, право на працю, на відпочинок, на освіту тощо.

Особистість — 1) звичайно термін означає індивіда загалом з усіма його навичками, темпераментом, рисами характеру, почуттями і спонуканнями; 2) індивід як суб'єкт соціальних відносин свідомої діяльності; 3) визначена включенням у суспільні відносини системи на якість індивіда, що формується у спільній діяльності і спілкуванні. Особистість характеризується: 1) активністю, прагненням суб'єкта вийти за власні межі, розширити сферу діяльності, діяти за межами вимог, ситуації та рольових розпоряджень; 2) спрямованістю — стійкою, домінуючою системою мотивів, інтересів, переконань, ідеалів тощо, в яких виявляють себе потреби людини; 3) глибинними смисловими структурами, що обумовлюють її свідомість і поведінку; вони відносно стійкі до вербальних впливів і перетворюються у діяльністі спільних груп і колективів; 4) мірою усвідомленості своїх відносин і дійсності: відношення, установки, диспозиції тощо.

Політика державна молодіжна — це системна діяльність держави у відносинах з молоддю особою, молоддю, молодіжним рухом.

Політика з питань сім'ї — принципи та сплановані дії на державному рівні, мета яких впливати чи змінювати існуючі моделі життя сім'ї.

Політика молодіжна — цілісна система заходів правового, організаційно-управлінського, фінансово-економічного, наукового, інформаційного, кадрового характеру, спрямованих на створення необхідних умов для свідомого вибору молодими громадянами свого життєвого шляху та відповідальної участі у розбудові держави.

Політика соціальна — сукупність заходів держави та інших суб'єктів політики, спрямованих на розвиток класів, соціальних груп, соціальних прошарків (страт), національних та інших етнічних спіль-

ЗМІСТ дисципліни

“СОЦІАЛЬНА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА”

Змістовий модуль I

Тема 1. Соціальна політика в Україні як основа державної молодіжної політики

Гене́за соціальної політики як передумова формування державної молодіжної політики в Україні. Історичний аспект розвитку соціальної політики та умови виокремлення з її контексту молодіжної політики держави. Мета і завдання соціальної політики. Сфери діяльності та проблеми, які розв'язує соціальна політика. Поняття об'єкта і суб'єкта в соціальній молодіжній політиці. Інструменти соціальної політики як засоби реалізації державної молодіжної політики в Україні.

Семінарське заняття — 2 години.

Практичне заняття — 2 години.

Література: основна [1; 3; 4; 7; 8; 11; 14; 17; 21];
додаткова [42; 61]

Тема 2. Вплив державної молодіжної політики на соціальний розвиток демократичної держави

Актуальність державної молодіжної політики в умовах перехідного періоду. Причини виокремлення державної молодіжної політики в специфічний і самостійний напрям діяльності держави.

Декларація “Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні” як основа розвитку державної молодіжної політики. Мета, завдання та принципи державної молодіжної політики в Україні. Основні напрями та механізм формування і реалізації державної молодіжної політики.

Практичне заняття — 2 години.

Література: основна [16; 22; 26–28; 30; 31];
додаткова [37; 50]

Тема 3. Особливості молодіжної соціально-демографічної групи

Визначення молоді й молодіжного віку. Основні характеристики молоді як особливої групи в суспільстві. Національні, загальнонапе-

тарні, соціальні та особистісні проблеми молоді. Сучасні проблеми молоді в Україні, їх специфіка. Чинники, що заважають нормальній соціалізації і самореалізації молоді до людини. Молодь як об'єкт і суб'єкт державної молодіжної політики, її роль і місце в суспільстві.

Практичне заняття — 2 години.

Література: основна [1; 2; 5; 12; 15; 22; 25];
додаткова [39; 42]

Тема 4. Молодіжний рух як об'єктивний і суб'єктивний чинник урядової соціальної політики

Соціальна активність молоді як засіб привернення уваги до проблем молоді. Молодіжний рух в Україні як лева соціальна система. Організація молодіжного руху. Основні історичні етапи розвитку і становлення молодіжного руху, його сучасні особливості в Україні. Поняття “молодіжна організація”, “дитяча організація” та їх основні напрями діяльності у плані соціального становлення особистості. Форми захисту молоддю своїх прав та інтересів через громадські молодіжні організації, їх роль у розв'язанні соціальних проблем у молодіжному середовищі. Особливості “неформального” молодіжного руху в умовах трансформації суспільства. Причини появи і мети діяльності неформальних молодіжних організацій.

Семінарське заняття — 2 години.

Практичне заняття — 2 години.

Література: основна [1; 5; 13; 17–19; 24; 32; 35];
додаткова [39; 40; 44; 45]

Тема 5. Соціальні аспекти політико-правового регулювання життєдіяльності молоді

Права та обов'язки молоді в контексті України і міжнародного законодавства. Особливості молодіжного законодавства в Україні. Міжнародні законодавчі акти, що поширюються на території України. Нормативно-правові акти, що визначають основи державної політики стосовно соціального захисту та підтримки окремих категорій молоді. Законодавчо-нормативна база профілактики алкоголізму, наркоманії, СНІДу, боротьби зі злочинністю в молодіжному середовищі.

Семінарське заняття — 2 години.

Практичне заняття — 2 години.

Література: основна [3; 5; 10; 13–16];
додаткова [43; 44; 51; 52]

61. *Теорії і методи соціальної роботи: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. Т. В. Семигіної, І. І. Миговича. — К.: Академвидав, 2005. — 328 с.*

62. *Шуст Н. Б. Інноваційна діяльність молоді: сутність, структура, функції. — Вінниця, 2001. — 126 с.*

63. *Якуба О. Молодіжні рухи та їх базова типологізація. — Х., 2002. — 136 с.*

КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Дитина — особа віком до 18 років (повноліття), якщо за законом вона не набуває прав повнолітньої раніше.

Діти — за Конвенцією ООН про права дитини — особи від народження до 18 років. У суспільстві діти захищені соціальними, юридичними і моральними нормами, проте через недостатню здатність задовольнити свої потреби і захищати інтереси потребують соціального піклування і відповідальності родини, а також держави і суспільства в цілому.

Життєва позиція — спрямованість життєдіяльності особистості, її точка зору про своє місце й роль у суспільному житті; у морально-му плані є системою поведінки особистості, що визначається її переконанням, ідейністю, совістю.

Захист дитини — комплекс державних заходів і зусиль громадських організацій щодо законодавчого закріплення прав дітей, що орієнтується на пріоритет дітей, необхідність першочергової уваги до їх фізичного і духовного розвитку, гарантування особистих прав дітей, прав сім'ї та суспільстві.

Молодь — це соціально-демографічна група, яка займає певне місце у соціальній структурі суспільства, характеризується процесом набуття соціального статусу у різних соціальних підструктурах (професійно-грудовій, соціально-політичній, сімейно-побутовій). Уперше на міжнародному рівні термін молодь було презентовано Генеральною Асамблеєю ООН у 1985 р., згідно якого визначається вікова межа молоді до людини: 15–24 роки. Пізніше Всесвітньою організацією охорони здоров'я поняттям “молоді люди” було охарактеризовано віковий період від 10 до 24 років. У різних країнах існує відмінність вікових меж: нижню межу молодості встановлюють між 14 і 16; а верхню — між 25 і 35 роками. Нині в Україні відповідно до Закону “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Украї-

46. *Энциклопедический социологический словарь* / Под ред. Г. В. Осипова. — М., 1995. — 498 с.
47. *Интегровані соціальні служби: теорія, практика, інновації: Навч.-метод. комплекс* / Авт.-упоряд.: О. В. Безпалько, І. Д. Зверева, З. П. Кияниця та ін.; За заг. ред. І. Д. Зверевої, Ж. В. Петровича. — К.: Фенікс, 2007. — 528 с.
48. *Корнієвський О. А.* Молодіжний рух та політичні об'єднання в сучасній Україні / О. А. Корнієвський, В. М. Якушик. — К., 1997. — 136 с.
49. *Короткий термінологічний словник із соціальної педагогіки, соціальної роботи* / Уклад. Л. В. Лохвицька, І. І. Доброскок. — Переяслав-Хмельницький, 2007. — 144 с.
50. *Лукашевич М. П.* Соціалізація. Виховні механізми і технології: Навч.-метод. посіб. — К., 1998. — 146 с.
51. *Лукашевич М. П.* Теорія і методи соціальної роботи: Навч. посіб. / М. П. Лукашевич, І. І. Мигович. — 2-ге вид., допов. і випр. — К.: МАУП, 2003. — 168 с.
52. *Поліщук Ю. Й.* Моральне виховання в контексті соціально-педагогічної діяльності сучасних молодіжних об'єднань. — К., 1999. — 124 с.
53. *Поліщук Ю. Й.* Сучасне молодіжне об'єднання як соціально-педагогічна система. — К., 1999. — 148 с.
54. *Про становище молоді в Україні* (за підсумками 1999 р.): Щоріч. доп. Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України. — К., 2000. — 244 с.
55. *Словарь-справочник по социальной работе* / Под ред. Е. И. Холостовой. — М.: Юрист, 1997. — 356 с.
56. *Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників* / За заг. ред. А. Й. Капської, І. М. Пінчук, С. В. Толстоухової. — К., 2000. — 286 с.
57. *Соціальна педагогіка: мала енциклопедія* / За заг. ред. І. Д. Зверевої. — К.: Центр навч. л-ри, 2008. — 336 с.
58. *Соціальна робота* / соціальна педагогіка: понятійно-термінологічний словник / Під заг. ред. І. Д. Зверевої. — К.: Етносфера, 1997. — 119 с.
59. *Соціальна робота в Україні: Навч. посіб.* / За заг. ред. І. Д. Зверевої, Г. М. Лактіонової. — К.: Центр навч. л-ри, 2004. — 256 с.
60. *Соціолого-педагогічний словник* / За ред. В. В. Радула. — К.: Ексоб, 2004. — 304 с.

Змістовий модуль II

Тема 6. Соціальна молодіжна політика у сімейно-побутовій сфері

Характеристика молоді сім'ї у законодавчих актах та наукових виданнях. Проблеми реалізації пріоритетних напрямів державної молодіжної політики у сімейно-побутовій сфері. Роль молодіжної політики у забезпеченні реалізації виховної і рекреаційної функції молоді сім'ї. Причини демографічної кризи в Україні. Значення комунікативних зв'язків у кризовій ситуації молоді сім'ї. Наслідки депопуляції населення. Допомога держави у вирішенні житлових побутових проблем молоді сім'ї. Програма "Молодіжного кредитування житла". Залежність матеріально-економічної функції молоді сім'ї від соціальної політики держави. Студентські сім'ї: стан, проблеми, перспективи розвитку. "Сімейний кодекс" як засіб врегулювання шлюбно-сімейних відносин молодого подружжя. Організації законодавчої та виконавчої влади, що займаються життєдіяльністю молодих сімей. Реалізація завдань державної молодіжної політики щодо роботи з молоддю сім'єю в законодавчих документах, нормативних актах. *Практичне заняття* — 2 години.

Література: основна [1–3; 5; 9; 15; 24]; додаткова [39; 45; 57; 61–63]

Тема 7. Здоров'я молоді як основна цінність держави

Демографічна ситуація в молодіжному середовищі. Основні чинники впливу на здоровий спосіб життя молоді людини. Пропаганда здорового способу життя і профілактика захворюваності серед дітей та молоді. Система медичного обслуговування дітей та молоді в Україні і місце соціального працівника в ній. Напрями діяльності держави у сфері збереження здоров'я молодого покоління. *Практичне заняття* — 2 години.

Література: основна [3; 5; 14; 16; 17; 29]; додаткова [39; 43; 53]

Тема 8. Соціальні механізми попередження молодіжного безробіття

Профориєнтаційна робота з молоддю: минуле і сучасне. Становище молоді на ринку праці. Поняття "невимушеної зайнятості", "першого робочого місця молоді" і основні причини молодіжного безро-

біття. Кодекс законів “Про працю в Україні” (гл. XII). Пріоритети молоді людини у виборі професії. Безробіття як психологічний стрес. Його динаміка. Система соціально-психологічної допомоги молоді, що втратила роботу або шукає її.

Практичне заняття — 2 години.

Література: основна [1; 2; 6; 8; 13; 20; 25]; додаткова [38; 39; 41; 42; 46; 48; 49; 54; 56; 58]

Тема 9. Соціальні проблеми духовного розвитку молоді та її громадська позиція. Молодіжна політика релігійних інститутів

Ціннісні орієнтації та система цінностей української молоді: сутність, особливості формування та прояву. Духовність як показник соціалізації особистості, формування її моральних пріоритетів і життєвих ідеалів. Чинники, що впливають на її становлення. Обов'язок молоді перед державою. Національне виховання, національна свідомість, патріотизм як виявлення громадянської позиції молоді людини. Політична орієнтація та електоральна поведінка молоді.

Релігійна і конфесійна різноманітність у сучасній Україні. Причини її поширення. Інтерес молоді до нетрадиційних форм релігійних вірувань. Особливості маніпулювання свідомістю молоді людини в деструктивних культурах. Тоталітарні секти як інструмент влади над буттям молоді людини.

Конституційні гарантії та правове регулювання свободи совісті в Україні. Свобода віросповідань і свобода конфесійної належності як складова категорії свободи совісті.

Практичне заняття — 2 години.

Література: основна [1; 3; 9; 12; 14; 16; 23; 33; 35; 36]; додаткова [40; 43; 55; 59; 60]

Тема 10. Реалізація державної молодіжної політики через соціальну інфраструктуру

Поняття соціальної інфраструктури. Її роль у реалізації завдань державної молодіжної політики. Задоволення потреб і створення умов соціалізації молодого покоління через діяльність закладів соціальної інфраструктури. Основні напрями соціальної роботи з молоддю в діяльності ЦСССДМ. Структури з працевлаштування та забезпечення безробіттю серед молоді. Позашкільні навчально-виховні заклади, заклади за місцем проживання. Структури і заклади в органі-

31. *Соціальна педагогіка:* Навч. посіб. / Ред. А. Й. Капська. — К., 2000. — 264 с.
  32. *Соціальна робота в Україні: перші кроки* / Ред. В. Полтавець. — К.: Вид. дім “КМ Академія”, 2000. — 236 с.
  33. *Соціальна робота з дітьми та молоддю: проблеми, пошуки, перспективи* / Ред. І. М. Пінчук, С. В. Толстоухова. — К.: ДЦССМ, 2000. — Вип. 1. — 142 с.
  34. *Соціальна робота з молоддю в Україні: Зб. інформ.-метод. матеріалів.* — К.: АТ “Столиця”, 1997. — 182 с.
  35. *Соціальне сирітство в Україні: експертна оцінка та аналіз існуючої в Україні системи утримання та виховання дітей, позбавлених батьківського піклування.* — К., 1998. — 142 с.
  36. *Сучасні проблеми жінок на ринку праці та шляхи їх вирішення:* Зб. наук. ст. — К.: АТ “Столиця”, 1998. — 126 с.
  37. *Формування педагогічної культури батьків у сучасних умовах* / Ред. В. Г. Постовий. — К., 1998. — 242 с.
- Додаткова*
38. *Англо-український термінологічний словник-довідник із соціальної роботи* / Уклад. А. Журавський, І. Байбакова, Н. Гайдук та ін.; За ред. А. Журавського, І. Байбакова, Н. Гайдук. — Л., 2004. — 214 с.
  39. *Бебик В. М.* Політична культура сучасної молоді / В. М. Бебик, М. Ф. Головатий, В. А. Рехкало. — К., 1996. — 164 с.
  40. *Безпалько О. В.* Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: Навч. посіб. — К.: Центр навч. л-ри, 2003. — 134 с.
  41. *Головатий М. Ф.* Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. — К., 1993. — 244 с.
  42. *Головатий М. Ф.* Соціологія політики. — К., 2003. — 262 с.
  43. *Головенько В. А.* Український молодіжний рух у XX столітті: історико-політологічний аналіз основних періодів. — К., 1997. — 128 с.
  44. *Д. Джери, Дж. Джери.* Большой толковый социологический словарь (Collins): В 2 т.; Пер. с англ. — М.: Вече, АСТ, 2001. — Т. 1. — 2005. — 544 с.; Т. 2. — 2005. — 528 с.
  45. *Вступ до соціальної роботи:* Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. Т. В. Семігіної, І. І. Митовича. — К.: Академвидав, 2005. — 304 с.

13. Павленко Ю. І. Трансформація суспільства і проблеми соціальної політики. — К., 1997. — 126 с.
14. Перепелиця М. П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект). — К.: УІСД, УЦПМ, 2001. — 242 с.
15. Пирожков С. І. Молодь у стратегії людського розвитку України // Вивчення молоді на сучасному етапі: питання методології і методики. — К., 1996. — С. 48–64.
16. Права людини: Міжнародні договори України. — К., 1992. — 428 с.
17. Про додаткові заходи щодо вдосконалення соціальної роботи з дітьми, молоддю та сім'ями: Указ Президента від 23.06.01 р.
18. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні: Декларація зі змін і допов., внесеними Законом України від 13.05.99 р. № 655-XIV.
19. Про заходи щодо поліпшення становища багатодітних сімей: Указ Президента від 12.11.99 р.
20. Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян: Указ Президента від 27.04.99 р.
21. Про Концепцію розвитку охорони здоров'я населення України: Указ Президента від 07.12.2000 р.
22. Про молодіжні і громадські об'єднання: Закон України від 01.12.98 р.
23. Про об'єднання громадян: Закон України від 16.06.92 р.
24. Про основні напрями соціальної політики на період до 2010 р.: Указ Президента від 27.05.05 р.
25. Про свободу совісті та релігійних організацій: Закон України від 23.04.91 р.
26. Про соціальну роботу з дітьми та молоддю: Закон України від 21.06.01 р. № 2558-III.
27. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 23.03.2000 р. № 1613-III.
28. Семіаїна Т. Соціальна політика у глобальному вимірі. — К.: Університет. вид-во "Пульсар", 2003. — 252 с.
29. Семіаїна Т. В. Словник із соціальної політики. — К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2005. — 253 с.
30. Скурятієвський В. Соціальна політика: [курс лекцій] / В. Скурятієвський, О. Палій, Е. Лібанова. — К.: УАДУ, 1997. — 346 с.

зації культурно-дозвілєвої діяльності. Молодіжні фонди. Заклади, що займаються профілактикою девіантної поведінки серед дітей, підлітків, молоді.

Семінарське заняття — 2 години.

Практичне заняття — 2 години.

Література: основна [3; 5; 10; 13–16]; додаткова [43; 44; 51; 52]

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

Змістовий модуль І.

Практичне заняття до теми 1

План

1. Молодіжна політика як складова соціальної політики в Україні.
2. Соціальний захист населення як пріоритетний напрям діяльності держави.

3. Основні напрями соціального захисту молоді людини.

Ключові поняття: соціальна політика, соціальна молодіжна політика, державна молодіжна політика, соціальний захист.

Завдання для самостійної роботи

Аналіз публікацій журналів з означеної проблеми.

Семінарське заняття до теми 1

План

1. Поняття та сутність державної молодіжної політики в Україні.
2. Сфери реалізації державної молодіжної політики.
3. Основні моделі державної молодіжної політики.

Завдання для самостійної роботи

Підготувати виступ за обраною молодіжною проблемою і власним варіантом оптимального поєднання інструментів соціальної політики для її вирішення.

Теми рефератів

1. Місце проблем молоді на сучасному етапі соціально-економічного й політичного розвитку суспільства.
2. Завдання державної молодіжної політики в Україні.
3. Мета державної молодіжної політики в Україні.

Література: основна [1; 3; 4; 7; 8; 11; 14; 17; 21]; додаткова [42; 61]

Практичне заняття до теми 2

План

1. Становлення державної молодіжної політики в Україні.
2. Концепції державної молодіжної політики в Україні.
3. Основні принципи соціальної молодіжної політики.

Ключові поняття: принципи соціальної молодіжної політики, механізми соціальної молодіжної політики, напрями соціальної молодіжної політики.

Завдання для самостійної роботи

Розробити проєкт і провести презентацію моделі концепції державної молодіжної політики.

Теми рефератів

1. Основні напрями державної молодіжної політики в Україні.
2. Шляхи реалізації соціальної молодіжної політики в Україні.
3. Основні проблеми молодіжної політики в Україні.

Література: основна [16; 22; 26–28; 30; 31]; додаткова [37; 50]

Практичне заняття до теми 3

План

1. Молодь як об'єкт і суб'єкт суспільних перетворень.
2. Наукові характеристики молоді і молодіжного віку.
3. Основні підходи до вирішення проблем молоді у суспільстві.

Ключові поняття: молодь, молодіжний вік, проблеми молоді, соціалізація, самореалізація

Завдання для самостійної роботи

Підготувати характеристики вікових етапів від 14 до 28 років.

Теми рефератів

1. Молодь України у структурі населення України.
2. Характеристика молоді залежно від різних місць проживання (мегаполіс, обласний центр, район, місто, село).
3. Механізми державної підтримки молоді.

Література: основна [1; 2; 5; 12; 15; 22; 25]; додаткова [39; 42]

Практичне заняття до теми 4

План

1. Напрями діяльності молодіжних організацій в Україні, їх першочергові завдання.

53. Суб'єкт державної молодіжної політики України.
54. Основні функції державної молодіжної політики.
55. Принципи державної молодіжної політики.
56. Мета державної молодіжної політики.
57. Сфери і рівні реалізації державної молодіжної політики.
58. Інтеграція державної і соціальної молодіжної політики.
59. Досвід розробки і здійснення молодіжної політики в зарубіжних країнах.
60. Особливості формування державної молодіжної політики в Україні перехідного періоду.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Алексеевко Т.* Педагогічна культура молоді сім'ї. — К., 1995. — 128 с.
2. *Батищова Г. О.* Робота ССМ з молоддю сім'єю: Метод. рек. мент. / Г. О. Батищова, З. Г. Зайцева. — К.: А. Л. Д., 1996. — 134 с.
3. *Вивчення* молоді на сучасному етапі: питання методології і методики: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. / Ред. М. Ф. Головатий. — К., 1996. — 204 с.
4. *Виховання* громадянина: психолого-педагогічний і народознавчий аспекти. — К., 1997. — 238 с.
5. *Головатий М. Ф.* Соціологія молоді: [курс лекцій] / М. Ф. Головатий. — К.: МАУП, 2006. — 304 с.
6. *Головенько В. А.* Український молодіжний рух: історія та соціологія / В. А. Головенько, О. А. Корнієвський. — К.: Наукова думка, 1994. — 134 с.
7. *Діяльність* центрів соціальних служб для молоді України: сучасний стан і перспективи розвитку. — К., 1999.
8. *Мигнович І. І.* Проблеми формування соціальної політики в Україні. — Ужгород, 1997. — 228 с.
9. *Молода* сім'я України. — К.: А. Л. Д., 1996. — 122 с.
10. *Молоде* покоління нової України. — К.: А. Л. Д., 1995. — 124 с.
11. *Молодіжний* рух в Україні: [довідник]. — К., 1998. — Ч. 1. — 262 с.
12. *Молодь* у дзеркалі соціології / Ред. О. Балакірева, О. Яременко. — К.: УІСД, 2001. — 148 с.

30. Основні складові молодіжної субкультури українського суспільства.
31. Соціалізація молоді як завдання соціальної молодіжної політики.
32. Сутність діяльності закладів соціальної інфраструктури у реалізації соціальної молодіжної політики.
33. Основні принципи забезпечення ефективності соціальної молодіжної політики.
34. Характеристика основних напрямів соціальної молодіжної політики в Україні.
35. Аналіз основних функцій закладів соціальної інфраструктури для молоді.
36. Молодіжний рух як складова соціальної молодіжної політики.
37. Об'єктивні чинники реалізації соціальної молодіжної політики.
38. Суб'єктивні чинники реалізації соціальної молодіжної політики.
39. Характеристика молодіжних організацій України.
40. Типи молодіжних організацій, їх загальна характеристика.
41. Огляд періодизації молодіжного руху в Україні.
42. Державні інституції, що забезпечують соціальну молодіжну політику в Україні.
43. Політико-правові засади соціальної молодіжної політики.
44. Регулювання соціальної молодіжної політики з боку держави.
45. Соціологічні особливості реалізації завдань молодіжної політики в Україні.
46. Основні права та обов'язки молоді як об'єкта соціальної молодіжної політики.
47. Характеристика молодіжної політики в галузі освіти в зарубіжних країнах.
48. Характеристика молодіжної політики в галузі охорони здоров'я в зарубіжних країнах.
49. Характеристика молодіжної політики в галузі культури в зарубіжних країнах.
50. Характеристика сімейної молодіжної політики в зарубіжних країнах.
51. Огляд молодіжного законодавства в Україні.
52. Особливості державної молодіжної політики в українському суспільстві.

2. Характеристика основних етапів діяльності молодіжних організацій в Україні.
3. Проблеми формування молодіжного руху в Україні на сучасному етапі.

Ключові поняття: молодіжний рух, молодіжні організації, дитячі організації, молодіжне середовище.

Завдання для самостійної роботи

Скласти хронологічну таблицю становлення молодіжного руху.

Семінарське заняття до теми 4

План

1. Основні цілі та завдання молодіжного руху на різних етапах його історичного становлення.
2. Стан сучасного молодіжного руху в Україні. Характерні особливості.
3. Роль молодіжних і дитячих організацій у молодіжній політиці.

Завдання для самостійної роботи

Підготуватися до круглого столу — формальній й неформальній утворення молоді: вияв протесту, спосіб самореалізації чи місце дозвілєвої діяльності дітей та молоді.

Теми рефератів

1. Молодіжний рух як об'єктивний і суб'єктивний чинник молодіжної політики.
2. Специфіка молодіжного руху в різних країнах (за вибором студента).
3. Історія становлення молодіжного руху в Україні.

Література: основна [1; 5; 13; 17–19; 24; 32; 35]; додаткова [39; 40; 44; 45]

Практичне заняття до теми 5

План

1. Характеристика сучасних тенденцій соціальної молодіжної політики.
2. Завдання роботи з молоддю, які визначені в нормативних документах.
3. Огляд міжнародних законодавчих актів.

Ключові поняття: тенденції соціальної політики, тенденції соціальної молодіжної політики, нормативно-правова база, міжнародні документи.

Завдання для самостійної роботи

Проаналізувати нормативно-правову базу соціальної молодіжної політики (за схемою).

Назва документа	Рік, № видання	Основна мета

Семінарське заняття до теми 5

План

1. Використання інструментів соціальної політики у вирішенні молодіжних проблем.
2. Порівняльний аналіз стану української молоді різних регіонів України.
3. Проблеми молоді у Європі і світі.

Завдання для самостійної роботи

Підготуватися до ділової гри-прес-конференції “Молодь в українському вимірі: соціальні аспекти”.

Теми рефератів

1. Стан молоді в європейських країнах (за вибором студента).
2. Нормативно-правова база молодіжного руху, її аналіз.
3. Характеристика молодіжного законодавства України.

Література: основна [3; 5; 10; 13–16];
додааткова [43; 44; 51; 52]

Змістовий модуль II

Практичне заняття до теми 6

План

1. Роль державної молодіжної політики у забезпеченні провідних функцій молоді сім’ї.
2. Особливості життєдіяльності молодих сімей.
3. Способи підтримки функціонування молоді сім’ї в державній молодіжній політиці.

Ключові поняття: соціальна молодіжна політика, сім’я, молода сім’я, функції сім’ї, життєдіяльність сім’ї.

Завдання для самостійної роботи

Розробити план дій з молодими сім’ями (у рамках міського, районного відділу у справах сім’ї та молоді).

Теми рефератів

1. Державні програми і законодавчо-нормативні акти, що гарантують права і підтримку молодим сім’ям.

4. Методологія та методи дослідження молоді.
5. Характеристика молоді як соціально-демографічної групи суспільства.
6. Ставлення до молоді в історії розвитку української державності.
7. Стан дослідження молодіжної проблематики у 70–80-х роках ХХ ст.
8. Основні тенденції формування молодіжної політики в сучасній Україні.
9. Особливості дослідження соціальної молодіжної політики на сучасному етапі.
10. Значення освітніх реформ у реалізації завдань молодіжної політики.
11. Характеристика сучасних моделей освіти для молоді.
12. Проблеми сучасної освіти в молодіжній політиці країни.
13. Роль освіти і виховання у формуванні особистості молоді людини.
14. Основні аспекти забезпечення зайнятості молоді.
15. Стан молоді в умовах ринкових трансформацій.
16. Рівень економічної активності молоді.
17. Роль держави, її органів у розв’язанні проблем праці молоді.
18. Реалізація завдань професійної підготовки молоді.
19. Сутність ціннісних орієнтацій сучасної молоді.
20. Формування здорового способу життя молоді.
21. Аналіз першочергових проблем молоді сім’ї як складової соціальної молодіжної політики.
22. Специфіка сімейної молодіжної політики на сучасному етапі розвитку українського суспільства.
23. Основні форми соціальної роботи з молоддю сім’єю.
24. Шляхи розв’язання гендерних аспектів соціальної молодіжної політики.
25. Специфіка розвитку дитячих організацій як складової соціальної молодіжної політики.
26. Характеристика нормативно-правової бази розв’язання проблем соціальної молодіжної політики.
27. Аналіз комплексних молодіжних програм.
28. Соціальні проблеми духовного розвитку молоді.
29. Формування громадянської позиції молоді як складової соціальної молодіжної політики.

Варіант 2

1. Характеристика типів сучасної молоді сім'ї.
2. Особливості розвитку державної молодіжної політики в Україні періоду переходного періоду.
3. Типологізація молодіжних організацій.
4. Реалізація завдань професійної підготовки молоді.

Варіант 3

1. Сімейна молодіжна політика в Україні.
2. Характеристика механізмів соціальної роботи з молоддю в Україні.
3. Соціалізація молоді в закладах соціальної інфраструктури.
4. Формування національної самосвідомості та громадянської позиції молоді України.

Варіант 4

1. Особливості формування молодіжної політики в новітній Україні.
2. Основні заходи попередження захворюваності серед молоді.
3. Періодизація молодіжного руху в Україні.
4. Специфіка формування ціннісних орієнтацій у молоді людини.

Варіант 5

1. Дослідження питань молодіжної політики в новітній Україні.
2. Роль освіти у формуванні особистості молоді людини.
3. Характеристика сучасних тенденцій молодіжного руху в Україні.
4. Особливості соціальної роботи з молоддю сім'єю в сучасній Україні.

Варіант 6

1. Аналіз досвіду здійснення молодіжної політики в зарубіжних країнах.
2. Становище молоді в нових умовах соціально-економічного розвитку української держави.
3. Формування духовності молодого покоління.
4. Особливості молодіжного законодавства в Україні.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ДИСКУСІЇ

1. Предмет соціальної молодіжної політики.
2. Об'єкт соціальної молодіжної політики.
3. Основні завдання соціальної молодіжної політики.

2. Діяльність органів законодавчої та виховної влади у сімейно-побутовій сфері.

3. Сучасні тенденції розвитку молоді сім'ї в Україні.
Література: основна [1–3; 5; 9; 15; 24];
додаткова [39; 45; 57; 61–63]

Практичне заняття до теми 7

План

1. Оцінка і тенденції стану здоров'я молодого покоління.
2. Екологічна ситуація в Україні та її вплив на самопочуття дітей та молоді.

3. Характер медичного обслуговування населення в Україні.
Ключові поняття: молодь, здоров'я, здоровий спосіб життя, медичне обслуговування, профілактика захворюваності.

Завдання для самостійної роботи

Розробити план до буклета пропаганди здорового способу життя для різних категорій молоді.

Теми рефератів

1. Здоров'я молоді як соціальна проблема.
2. Державні програми профілактики захворюваності серед молоді.
3. Пропаганда здорового способу життя в загальноукраїнських молодіжних акціях.

Література: основна [3; 5; 14; 16; 17; 29];
додаткова [39; 43; 53]

Практичне заняття до теми 8

План

1. Вирішення проблем освітньої і професійної підготовки молодого громадянина як обов'язкова умова забезпечення суспільного прогресу.

2. Попередження молодіжного безробіття через соціальну інфраструктуру.

3. Кодекс законів "Про працю в Україні" як механізм державної молодіжної політики.

Ключові поняття: профорієнтаційна робота, професія, ринок праці, зайнятість, робоче місце, безробіття.

Завдання для самостійної роботи

Розробити план консультації для молоді людини, яка є безробітною.

Теми рефератів

1. Характеристика сучасного ринку праці в Україні.
2. Причини молодіжного безробіття.
3. Професійна орієнтація сучасної молоді.

Література: основна [1; 2; 6; 8; 13; 20; 25]; додаткова [38; 39; 41; 42; 46; 48; 49; 54; 56; 58]

Практичне заняття до теми 9

План

1. Основні релігійні течії в Україні.
2. Ознаки тоталітарних сект. Способи привернення уваги молоді до їх діяльності.
3. Проблема правового обмеження негативного впливу деструктивних культів на молодь покоління.

Ключові поняття: духовний розвиток молоді, релігія, конфесія, релігійні вірування.

Завдання для самостійної роботи

Розробити концепт заходів, спрямованих на національне виховання молоді.

Теми рефератів

1. Формування моральних пріоритетів і життєвих ідеалів молоді.
2. Чинники інтересу молоді до нетрадиційних форм релігійних вірувань.
3. Особливості маніпулювання свідомістю молоді людини в деструктивних культурах.

Література: основна [1; 3; 9; 12; 14; 16; 23; 33; 35; 36]; додаткова [40; 43; 55; 59; 60]

Практичне заняття до теми 10

План

1. Аналіз законодавчо-нормативних актів, що регламентують діяльність соціальної інфраструктури в сфері молодіжного політики.
2. Молодіжні відділи і служби міського рівня.
3. Напрями реалізації державної молодіжної політики через соціальну інфраструктуру на міському рівні.

Ключові поняття: соціальна інфраструктура, соціалізація молодого покоління, заклади соціальної інфраструктури, молодіжні фонди.

Завдання для самостійної роботи

Визначити функції молодіжних відділів і служб міського (районного) рівня.

Семінарське заняття до теми 10

План

1. Основні тенденції реалізації державної молодіжної політики на сучасному етапі розвитку українського суспільства.
2. Характеристика різних закладів соціальної інфраструктури для молоді.
3. Зміст і завдання реалізації державної молодіжної політики.

Завдання для самостійної роботи

Розробити план-проспект дій “Поліпшення соціальної молодіжної політики в могому місті (районі)”.

Теми рефератів

1. Огляд парламентських слухань “Питання розвитку молодіжної соціальної політики”.
2. Основні напрями соціальної роботи з молоддю в діяльності ЦССДСМ.
3. Структури і заклади в організації культурно-дозвілєвої діяльності молоді.

Література: основна [3; 5; 10; 13–16]; додаткова [43; 44; 51; 52]

КОНТРОЛЬНА РОБОТА

з курсу

“СОЦІАЛЬНА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА”

Варіант 1

1. Молодь як специфічна соціально-демографічна група суспільства.
2. Роль і значення освіти для розвитку молодіжної політики.
3. Проблеми збереження і зміцнення здоров'я в молодіжному середовищі.
4. Молодіжні організації у структурі соціальної молодіжної політики.